YOSHLAR ORASIDA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIDA DEMOGRAFIK RESURSLAR VA IJTIMOIY MUHITNING TA’SIRI

Abdurahimov Behzodjon Bahromjon o‘g‘li
Qo‘qon davlat Unversiteti O‘qituvchisi
Tel:+998 94 499 1994
behzodjonabdurahimov1@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yoshlar orasida tadbirkorlikning rivojlanishiga ta’sir etuvchi demografik resurslar va ijtimoiy muhit omillari ilmiy hamda falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. O‘zbekistonda yoshlar ulushining yuqoriligi mamlakat iqtisodiy taraqqiyotida muhim “demografik dividend” sifatida baholanadi. Maqolada yoshlarning innovatsion tafakkuri, ijtimoiy kapitali, ta’lim darajasi va davlat siyosatining tadbirkorlik faolligiga ta’siri zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida yoshlar tadbirkorligining jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni falsafiy jihatdan ochib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *yoshlar tadbirkorligi, demografik resurs, ijtimoiy muhit, inson kapitali, innovatsiya, demografik dividend, ijtimoiy kapital, iqtisodiy taraqqiyot.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida yoshlar tadbirkorligi iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biriga aylanmoqda. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, aholining yosh qatlamiga boy mamlakatlar iqtisodiy modernizatsiya jarayonlarida katta ustunlikka ega bo‘ladi. Chunki yoshlar innovatsion fikrlashi, texnologiyalarga tez moslashuvi va yuqori ijtimoiy faolligi bilan iqtisodiy taraqqiyotning muhim subyekti hisoblanadi.

XXI asrda iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri demografik resurslardan samarali foydalanish hisoblanadi. Ayniqsa, aholining katta qismini yoshlar tashkil qiladigan davlatlarda iqtisodiy rivojlanish uchun keng imkoniyatlar yuzaga keladi. Chunki yoshlar jamiyatning eng faol, innovatsion va mehnatga layoqatli qatlamidir. Shu sababli zamonaviy iqtisodiyotda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston ham yoshlar ulushi yuqori bo‘lgan davlatlardan biridir. Bugungi kunda mamlakat aholisining katta qismini 30 yoshgacha bo‘lgan fuqarolar tashkil etadi. Bu esa “demografik dividend” deb ataluvchi iqtisodiy imkoniyatni yuzaga keltiradi. Agar yoshlarning bilim salohiyati, innovatsion tafakkuri va tadbirkorlik qobiliyatidan samarali foydalanilsa, mamlakat iqtisodiy o‘sishi jadallashadi, yangi ish o‘rinlari yaratiladi va ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi.

Demografik resurslar va yoshlar tadbirkorligi o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy, sotsiologik va falsafiy jihatdan muhim ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Chunki tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy foyda manbai, balki insonning o‘z imkoniyatlarini namoyon etish shakli hamdir.

O‘zbekiston Respublikasida ham yoshlar masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilgan. Bugungi kunda mamlakat aholisi tarkibida

yoshlar salmog‘ining yuqoriligi iqtisodiy rivojlanish uchun katta imkoniyat yaratmoqda. Shu bilan birga, yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish masalasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ham ega.

Tadbirkorlik insonning erkin iqtisodiy faoliyat yuritishi, o‘z salohiyatini namoyon qilishi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shishining muhim shaklidir. Ayniqsa, yoshlarning tadbirkorlikka jalb qilinishi bandlikni ta’minlash, kambag‘allikni kamaytirish va innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — yoshlar orasida tadbirkorlikning rivojlanishiga demografik resurslar va ijtimoiy muhitning ta’sirini zamonaviy ilmiy manbalar asosida falsafiy tahlil qilishdan iborat.

Demografik resurslar va yoshlar tadbirkorligi-Demografik resurslar mamlakat aholisi soni, yosh tarkibi, mehnatga layoqatli qatlam va inson kapitalidan iborat bo‘lib, iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda “demografik dividend” tushunchasi keng qo‘llaniladi. Bu atama mehnatga layoqatli yoshlar sonining ortishi natijasida iqtisodiy o‘sish imkoniyatining yuzaga kelishini anglatadi[25].

BMT Aholishunoslik jamg‘armasi (UNFPA) ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekiston aholisi tarkibida yoshlar ulushi Markaziy Osiyoda eng yuqori ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi[26]. Bu esa mamlakat iqtisodiyotida yangi biznes subyektlari va innovatsion faoliyat rivojlanishi uchun muhim asos yaratadi.

Amerikalik iqtisodchi Gari Bekker inson kapitali nazariyasida ta’lim, malaka va bilim iqtisodiy samaradorlikning asosiy omili ekanligini ta’kidlaydi[27]. Yoshlarning zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi ularning tadbirkorlik faoliyatida muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini oshiradi.

Falsafiy jihatdan tadbirkorlik insonning o‘zini anglash va o‘z salohiyatini namoyon etish shaklidir. Nemis faylasufi Karl Marks inson faoliyatini jamiyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholaydi[28]. Yoshlarning iqtisodiy faolligi esa ularning jamiyatdagi o‘rnini belgilovchi muhim mezon hisoblanadi.

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi yoshlar tadbirkorligi uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Elektron tijorat, IT xizmatlari, startap loyihalar va frilans faoliyati yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini oshirmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalar asosidagi biznes modellari yoshlarning innovatsion salohiyatini namoyon etishga xizmat qilmoqda.

Ijtimoiy muhitning yoshlar tadbirkorligiga ta’siri Ijtimoiy muhit insonning iqtisodiy va ma’naviy shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Yoshlar tadbirkorligining rivojlanishida oila, ta’lim tizimi, davlat siyosati, madaniy qadriyatlar va ijtimoiy institutlar katta rol o‘ynaydi.

Sotsiolog Robert Putnam “ijtimoiy kapital” nazariyasida jamiyatdagi ishonch, hamkorlik va ijtimoiy aloqalar iqtisodiy rivojlanishning muhim sharti ekanligini asoslab

[25] UNFPA. *State of World Population Report 2023*. — New York, 2023. — B. 18.
[26] O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. *Demografik ko‘rsatkichlar to‘plami*. — Toshkent, 2024. — B. 42.
[27] Becker G. *Human Capital*. — Chicago, 2020. — B. 55.
[28] Marks K. *Economic and Philosophic Manuscripts*. — Moscow, 2019. — B. 73.

beradi[29]. Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatida muvaffaqiyatga erishishi ham ko‘p jihatdan ularning ijtimoiy tarmoqlari va kommunikativ imkoniyatlariga bog‘liq.

Oiladagi iqtisodiy madaniyat yoshlarning biznesga bo‘lgan munosabatini shakllantiradi. Tadbirkor oilalarda voyaga yetgan yoshlar iqtisodiy mustaqillikka intiluvchan va riskka tayyor bo‘lishadi. Shu sababli ijtimoiy muhit yoshlar tafakkurining iqtisodiy yo‘nalishini belgilaydi.

Ta’lim tizimi ham tadbirkorlik tafakkurini rivojlantirishning muhim vositasidir. Jahon Banki hisobotlariga ko‘ra, tadbirkorlik ta’limi joriy etilgan mamlakatlarda yoshlar biznes faolligi sezilarli darajada yuqori bo‘ladi[30]. O‘zbekistonda ham oliy ta’lim muassasalarida startap markazlari va biznes inkubatorlarning tashkil etilishi yoshlar innovatsion faolligini oshirmoqda.

Davlatning iqtisodiy siyosati ham yoshlar tadbirkorligining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Kreditlar, subsidiyalar, soliq imtiyozlari va “Yoshlar daftari” tizimi yoshlarni biznesga jalb qilishning institutsional asosini yaratmoqda.

Fransuz faylasufi Mishel Fuko jamiyatdagi institutlar inson tafakkurini boshqaruvchi asosiy mexanizm ekanligini ta’kidlaydi[31]. Demak, tadbirkorlik muhitining rivojlanishi jamiyatdagi iqtisodiy erkinlik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasiga bevosita bog‘liqdir.

Yoshlar tadbirkorligining ijtimoiy-falsafiy ahamiyati Yoshlar tadbirkorligi iqtisodiy taraqqiyot bilan bir qatorda ijtimoiy barqarorlikni ham ta’minlaydi. U yangi ish o‘rinlarini yaratadi, kambag‘allikni kamaytiradi va jamiyatda o‘rta sinf shakllanishiga xizmat qiladi.

Forobiy “Fozil jamiyat” g‘oyasida insonning jamiyatdagi faol mehnati umumiy taraqqiyotning asosi ekanligini ta’kidlagan[32]. Tadbirkorlik faoliyati ham yoshlarning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini kuchaytiradi.

Shuningdek, yoshlar tadbirkorligi shaxs erkinligi va iqtisodiy mustaqillikni ta’minlaydi. Fridrix Hayek iqtisodiy erkinlikni jamiyat taraqqiyotining asosiy sharti sifatida baholaydi[33]. Yoshlarning biznes faoliyatiga jalb qilinishi ularning iqtisodiy tafakkuri va mas’uliyatini shakllantiradi.

Biroq yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda ayrim muammolar ham mavjud. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi, biznes tajribasining yetishmasligi va byurokratik to‘siqlar yoshlarning iqtisodiy tashabbuslarini cheklashi mumkin. Shu sababli yoshlarni tadbirkorlikka o‘qitish, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish va huquqiy qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish zarur.

XULOSA

Yoshlar orasida tadbirkorlikning rivojlanishida demografik resurslar va ijtimoiy muhit hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘zbekistonda yoshlar ulushining yuqoriligi iqtisodiy taraqqiyot uchun katta demografik imkoniyat yaratmoqda. Ushbu salohiyatdan samarali

[29] Putnam R. *The Upswing*. — New York, 2021. — B. 94.
[30] World Bank. *Youth Entrepreneurship and Digital Economy Report*. — Washington DC, 2022. — B. 37.
[31] Foucault M. *Power and Knowledge*. — London, 2021. — B. 61.
[32] Forobiy Abu Nasr. *Fozil odamlar shahri*. — Toshkent, 2021. — B. 88.
[33] Hayek F. *The Constitution of Liberty*. — Chicago, 2020. — B. 101.

foydalanish esa ta’lim sifati, davlat siyosati, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va innovatsion infratuzilmaning rivojlanganligiga bog‘liqdir.

Falsafiy jihatdan tadbirkorlik insonning erkinlikka intilishi, o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shishining amaliy shaklidir. Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash orqali iqtisodiy barqarorlik, innovatsion rivojlanish va ijtimoiy farovonlikni ta’minlash mumkin.

Shu sababli yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish davlat va jamiyat oldidagi ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. United Nations Population Fund (UNFPA). *State of World Population Report 2023*. — New York, 2023.
2. Becker G. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis*. — Chicago: University of Chicago Press, 2020.
3. Putnam R. *The Upswing: How America Came Together*. — New York: Simon & Schuster, 2021.
4. World Bank. *Youth Entrepreneurship and Digital Economy Report*. — Washington DC, 2022.
5. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. — Geneva: World Economic Forum, 2020.
6. Fukuyama F. *Liberalism and Its Discontents*. — New York, 2022.
7. Foucault M. *Power and Knowledge*. — London: Routledge, 2021.
8. Forobiy Abu Nasr. *Fozil odamlar shahri*. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
9. Hayek F. *The Constitution of Liberty*. — Chicago University Press, 2020.
10. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. *Demografik ko‘rsatkichlar to‘plami*. — Toshkent, 2024.
11. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi hisobotlari. — Toshkent, 2024.
12. OECD. *Youth Entrepreneurship Policy Framework*. — Paris, 2023.